

Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи

один з аутсайдерів, *товариш* Симоненко, приймає рішення підтримати Януковича» («День», 05.02.10); 2) зміна місця оцінної назви особи на шкалі «добре/погано» зумовлюється переглядом соціальних цінностей від негативної оцінності до меліоративного забарвлення (*спонсор, еліта, демократ*), напр.: «Ті куточки відпочинку, які встановлювались з ініціативи жителів та на кошти *спонсорів*, повинні входити у балансову вартість житлових будинків...» (НК, 16.12, 10). Окремо виділяються найменування з переорієнтованою оцінкою, що ґрунтується на соціально-історичних антропонімах, напр.: «Це буде зроблено, незважаючи на можливий спротив певних маргінальних політичних сил, які заради збільшення рейтингу на піввідсотка готові виправдовувати і захищати “чікатіл” і “леніних” (РУ, 28.11.08).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, особові номінації характеризуються соціально-оцінною конотацією і є яскравими виразниками соціокультурної значимості особистості. Бурхливі соціально-політичні та культурні зміни в суспільстві чітко відображаються в аксіологічній переорієнтації особових найменувань, уживаних у мові сучасних ЗМІ. Таким чином, подальший поглиблений аналіз динамічності оцінної конотації може стати цікавою розвідкою з погляду соціолінгвістики та етнолінгвістики.

Список використаної літератури

1. Голованевский А. Л. Оценочность и ее отражение в политическом и лексикографическом дискурсах / А. Л. Голованевский // ФН. – 2002. – № 3. – С. 78–87.
2. Космеда Т. А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики / Т. А. Космеда. – Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 350 с.
3. Солганик Г. Я. Лексика газеты / Г. Я. Солганик. – М. : Высш. шк., 1981. – 112 с.
4. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов. – К. : Пугач, 2005. – 388 с.

Список умовних скорочень

ЗП – «Запорізька правда»;
НК – «Новини Кіровоградщини»;
РУ – «Рідна Україна»;
УМ – «Україна Молода».

УДК 007 : 304 : 070

Л. Г. Масімова – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри видавничої справи та журналістики Київського національного університету культури і мистецтв

Інтертекстуальність як особливість сучасного медіа-тексту (на прикладі аналізу публікацій газети «День»)

*Роботу виконано на кафедрі видавничої справи
та журналістики КНУКіМ*

Досліджено особливості використання інтертекстуальності в сучасних українських медіа-текстах.

Ключові слова: інтертекстуальність, вічні образи, антропоніми, цитати, переказ.

Масімова Л. Г. Интертекстуальность как особенность современного медиа-текста (на примере анализа публикаций газеты «День»). Исследованы особенности использования интертекстуальности в современных украинских медиа-текстах.

Ключевые слова: интертекстуальность, вечные образы, антропонимы, цитаты, пересказ.

Masimova L. Intertextuality as a Contemporary Mediatext Feature (Based on Analysis of Publications in «The Day» Newspaper). The article examines peculiarities of intertextuality usage in contemporary Ukrainian mediatexts.

Key words: intertextuality, eternal images, anthroponyms, citations, narration.

© Масімова Л. Г., 2012

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтертекстуальність сьогодні є особливістю і художнього, і публіцистичного тексту. Оскільки саме в медіа-просторі гостро постає проблема зробити текст цікавим, привернути та утримати увагу читача, в ньому використовують різні прийоми інтертекстуальності. Незважаючи на те, що інтертекстуальність стає однією із основних ознак сучасного медіа-тексту, вона залишається недостатньо дослідженою.

Авторка підручника «Лінгвістичний аналіз тексту» Т. Єщенко розглядає інтертекстуальність як одну з основних категорій тексту: «Інтертекстуальність – текстова категорія, що полягає у властивості словесного витвору відтворювати чуже мовлення у формі цитувань, алюзій, ремінісценцій, переказів, дописувань, відгуків тощо» [6, 183]. Також характеризує різновиди інтертекстуальності.

Інтертекстуальність журналістських заголовків цікавить дослідницю А. Євграфову з точки зору семіотики. Вона робить висновок: «Заголовок виступає саме тим кодом, який допомагає встановити істинний смисл твору, занурюючись в мегаконтекст світової культури» [5, 130].

Отже, медіа-тексти залишаються поза увагою українських дослідників інтертекстуальності.

Мета роботи – з'ясувати роль інтертекстуальності в сучасному публіцистичному тексті.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань:

- виявити прийоми інтертекстуальності в сучасних медіа-текстах;
- дослідити особливості використання інтертекстуальності в українському інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Щоденна всеукраїнська газета «День» почала існувати з вересня 1996 року, а вже з 1997-го було запропоновано електронну версію газети. Головний редактор видання – Лариса Івшина. На кожному етапі свого існування газета має продуману загальну програму, дотримання якої і є однією з причин успіху газети не тільки в українському, а й у світовому інформаційному просторі. Особливу увагу видання приділяє ознайомленню читача зі світовою інтелектуальною думкою. Саме цим можна пояснити наявність матеріалів, пов'язаних з ім'ям італійського науковця, публіциста і письменника У. Еко. Важливо, що газета продумує й організацію подання матеріалу, що сприяє обміну думками в українському суспільстві.

До 150-річчя «Маніфесту комуністичної партії» газета «День» запропонувала одразу три праці, що стосувалися цієї теми, серед яких і стаття Умберто Еко «Месіанське начало в Марксові підказує йому справді біблійний пафос» [4]. Вважаємо доцільним звернути увагу на контекст, у якому з'явилася публіцистична стаття італійського вченого на шпальтах української газети. Добірці передувала невелика замітка «Знову бестселер?», яка анонсувала такі статті: «Пропонуємо читачам матеріали українського філософа Мирослава Поповича та італійського культуролога й письменника Умберто Еко, що перечитали “Маніфест” перед ювілеєм. Третій автор, політолог Геворг Карапетян, аналізує, наскільки політична практика неокомуністів відповідає настановам марксизму» [8].

У статті Мирослава Поповича [12] запропоновано глибокий аналіз ідеологічно-змістовного складника «Маніфесту», розкрито історичний контекст, у якому з'явився цей твір, і специфіку його сприйняття за радянських часів. У статті ж У. Еко «Маніфест» розглянуто як взірць риторичної майстерності. Автор намагався знайти відповідь на питання: за допомогою яких засобів «Маніфест» тривалий час впливав на свідомість і діяльність людей? Йому вдалося відповісти на це питання, розглянувши комунікативний складник тексту «Маніфесту». Статті М. Поповича та У. Еко органічно доповнюють одна одну, у деяких моментах перетинаються й перегукуються. Взірць витонченої думки М. Поповича запропоновано в контексті видатного європейського науковця без уже звичного протиставлення «свій – чужий», що сприяє вихованню толерантності в суспільстві і є результатом послідовної реалізації програми газети «День» – відкрити Україну для всього світу, а, на наш погляд, і весь світ – Україні.

Рубрика «Щоденник» від 26 серпня 1998 року запропонувала публіцистичні замітки, де не тільки цитують, а й коментують роман У. Еко «Ім'я троянди»:

«Днями, читаючи Умберто Еко, звернув увагу на такий пасаж. У середньовічній Італії, коли потрібно було, щоб “на певне місце перестали мочитися всі, кому не ліньки”, малювали образ святого Антонія з дерев'яною палицею в руці. З одного боку – це було нагадуванням, що святий стоїчно терпів і не такі спокуси. З другого – що покарання за гріхи неминуче, якщо не на цьому, то на тому світі.

Одразу ж подумалося про наші реалії – про підворіття, під'їзди і ліфти, що пахнуть їдким аміаком. Яку ж небесну чи земну силу слід намалювати там, аби злякати наш непохитний народ?

Святих? Але ж “нічтоже сумняшесь” висадили в повітря церкви і монастирі, влаштували у них склади і стайні, не злякавшись при цьому ні ікон, ні ликів. Національних героїв? Але ж немає пам’ятника, на який не “наїжджають” з усіх боків. Може, керівників рідної держави з палицями в руках? А ось цього, мабуть, і зовсім не варто робити. Гірше б не було!» [14]. Як бачимо, сама ідея публіцистичних заміток виникла під впливом читання роману У. Еко, що, до речі, відображається в логічній структурі тексту через ознайомлення з досвідом середньовічної Італії до осмислення реалій українського сучасного суспільства.

Свою ідею автор намагається підсилити цитатою. Таку ж функцію виконує цитата в лекції доктора філософських наук Сергія Кримського «Принципи духовності ХХІ століття» [10], яку було надруковано 15 листопада 2002 року. Міркування українського філософа щодо сучасної людини, її системи цінностей багато в чому співзвучні з роздумами італійського публіциста У. Еко. Тому, на нашу думку, зовсім не випадково С. Кримський цитує італійського письменника: «Але суспільство не вправі вимагати від людей постійних жертв, а тим більше смерті... Якщо в суспільстві герой – норма, то виникає ситуація, яка спонукає до перетворення інших людей у потенційні жертви, тобто готовності до смерті. Розкриваючи цю ситуацію, ідеолог постмодернізму Умберто Еко ілюстрував її в такому повчанні учителя учневі: «Бійся, Адсон, пророків і тих, хто схильний віддавати життя за істину. Як правило, вони разом із своїм життям віддають життя багатьох інших – ще до того, як віддати своє життя. А іноді замість того, щоб віддати своє» [10].

У статтях українських журналістів антропонім У. Еко використаний як певний знак. Найчастіше він символізує постмодернізм. Але, залежно від світогляду й обізнаності автора, цей знак може мати і позитивне, і негативне забарвлення. Так, у роботах Ю. Андруховича ім’я У. Еко завжди має позитивний сенс. У рецензії на роман В. Єшкілева та О. Гуцуляка «Адепт» («Свідectво про недостатність знаків», 1997) Ю. Андрухович пише: «У контексті найголосніших літературних подій останніх десятиліть “Адепта” можна розмістити десь на перетині таких потужних просторів, як Борхес, Умберто Еко і Милорад Павич» [2]. Використання антропонімів письменників-постмодерністів демонструє рівень майстерності авторів роману «Адепт», їх причетність до найкращих взірців світової художньої прози, тобто має оцінний характер.

Цей же прийом Ю. Андрухович використовує, розповідаючи про літературний фестиваль у Торонто. Щоб зрозуміти значення цього фестивалю, не потрібно багато писати, достатньо сказати: «Свого часу тут виступали Еріх Яндль, Умберто Еко, Альберто Моравія, Маріо Варгас Льюса, Сол Беллоу, Чеслав Мілош, Йосиф Бродський, Ігор Калинець» [1].

Українські журналісти використовують антропонім У. Еко як знак сучасності, як символ літератури постмодернізму. Воно може символізувати високий рівень літератури, стати символом чужої або навіть ворожої культури тощо. Ім’я-символ дає можливість миттєво охарактеризувати автора, ще не знайомого широкій аудиторії, тобто визначити, до якого літературного напрямку він належить, указати на його значущість, визначити статус якогось заходу тощо. Проте не завжди використання імені-знаку справді відповідає реальному стану речей. Це може бути лише рекламним кроком.

«Своєрідний прийом міжтекстовості повторювання образів (вічні образи) полягає у тому, що образи художнього тексту за глибиною мистецького узагальнення виходять за межі конкретного твору і містять необмежені можливості філософського осмислення буття» [6, 187]. Цікаво, що вічний образ трапляється навіть у такому жанрі, як замітка: «Ромео-невдаха хотів пробратися до своєї Джульєтти, проте, мабуть, не врахував власні габарити. Із цієї пастки Джордана звільнили пожежники, які затим доставили бідолаху до лікарні» [13]. Очевидно, що автор, застосувачи прийом інтертекстуальності, не витратив часу для опису причин цього вчинку. Так як і Володимир Панченко в статті «Український Дон Кіхот» одразу передає своєрідність характеру і долі свого головного героя [11]. Клара Гудзик у статті «Отелло і Дездемона на пенсії» завдяки зверненню до вічних образів економно й точно окреслює ситуацію, у якій опиняються головні герої [3].

Проте є на сторінках української преси приклади невдалого застосування прийому інтертекстуальності. Наприклад, у матеріалі Наталі Малімон читаємо: «Надію Папежук, котра на посаді берестянського сільського голови вже четверте (!) скликання, вигляд споруди сільради, яка нагадує Попелюшку перед поїздкою на бал, коли до неї ще не з’явилася чарівниця-фея, видно, турбує не дуже. Знає про східці, знає і про двері» [9]. Як бачимо, образ Попелюшки є метафорою старої хати, що не відповідає основному змісту цього образу. Людмила Жиліна, розмірковуючи над долею Катерини Шалкіної, відомої балерини, називає її «київською попелюшкою з Лозани» [7]. Але її доля

не залежала від прихильності прекрасного принца, і свою кар'єру балерина будувала старанністю та працьовитістю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у сучасному медіа-тексті використовують такі різновиди інтертекстуальності: коментування, переказ, цитування, антропоніми та вічні образи. Коментування спонукає до обговорення певної ідеї в суспільстві, може породити дискусію. Переказ використовують у разі необхідності підтвердити власні роздуми або зацікавити читача певним твором. Цитування дає змогу не тільки звернутися до інтелектуальної підтримки, а й увести в текст емоційно-оцінювальний елемент. За умови входження художнього тексту в публіцистичний утворюються нові смислові й емоційні нашарування. Антропоніми та вічні образи допомагають лаконічно і точно охарактеризувати певну ситуацію. У разі майстерного використання цих засобів публіцистичний текст стає багатшим, виразнішим та цікавішим, але вони (засоби) можуть стати небезпечним приводом для продукування хибної інформації через неточне цитування або розуміння тексту.

Список використаної літератури

1. Андрухович Ю. Втеча до найпростіших слів / Ю. Андрухович // День. – 1998. – № 210. – 3 листоп.
2. Андрухович Ю. Свідомість про недостатність знаків / Ю. Андрухович // День. – 1997. – № 177. – 2 жовт.
3. Гудзик К. Отелло і Дездемона на пенсії / Клара Гудзик // День. – 1997. – № 134. – 1 серпня.
4. Еко У. «Месіанське начало в Марксові підказує йому справді біблійний пафос» / Умберто Еко // День. – 1998. – № 155. – 15 серп.
5. Євграфова А. О. Заголовок як явище інтертекстуальності в журналістському контексті / А. О. Євграфова // Ученые зап. Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. – 2006. – Т. 19 (58). – С. 126–130.
6. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. / Т. А. Єщенко. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 264 с.
7. Жиліна Л. Київська Попелюшка ... з Лозани / Людмила Жиліна // День. – 2011. – № 4–5. – 14 січ.
8. Знову бестселер? // День. – 1998. – № 104. – 15 серп.
9. Малімон Н. Берестянська Попелюшка / Наталія Малімон // День. – 2008. – № 226. – 11 груд.
10. Махун С. Сергій Кримський: «Принципи духовності ХХІ століття» / С. Махун, І. Сюдюков // День. – 2002. – № 210. – 15 листоп.
11. Панченко В. Український Дон Кіхот / Володимир Панченко // День. – 2001. – № 12. – 20 січ.
12. Попович М. Всесильне вчення зазнало краху, але його привид продовжує блукати світом / Мирослав Попович // День. – 1998. – № 155. – 15 серп.
13. Сірук М. Молодому Ромео не пощастило стати Санта Клаусом / Микола Сірук // День. – 1998. – № 104. – 5 черв.
14. Щоденник // День. – 1998. – № 161. – 26 серп.

УДК 811.161.2'373.4

І. Я. Мислива-Бунько – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Складні слова-запозичення в сучасному газетному дискурсі як рецепція глобалізаційних процесів

*Роботу виконано на кафедрі української мови
ВНУ ім. Лесі Українки*

У статті проаналізовано будову іншомовних складних лексем, охарактеризовано способи їх творення: композицію, юкстапозицію, аббревіацію.

Ключові слова: складне слово, запозичення, мова газети, юкстапозит, аббревіатура.

Мислива-Бунько І. Я. Сложные слова-заимствования в современном газетном дискурсе как рецепция глобализационных процессов. В статье проанализирован состав иноязычных сложных лексем, охарактеризованы способы их создания: композицию, юкстапозицию, аббревиацию.

Ключевые слова: сложное слово, заимствования, речь газеты, юкстапозит, аббревиатура.